

MAKTAB O'QUVCHILARINING NUTQINI RIVOJLANTIRISHDA DARS MASHG'ULOTLARIDA INTERFAOL O'YINLARDAN FOYDALANISH

Yo'ldosheva Sohiboxon

Namangan viloyati Chortoq tumani

MMTTga qarashli 9-sonli umumiy o'rta ta'lim

maktabi ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktab o'quvchilarining nutqini rivojlantirish jarayonida dars mashg'ulotlarida interfaol o'yinlardan foydalanishning pedagogik ahamiyati tahlil qilinadi. Ta'lim jarayonida o'quvchilarning nutqiy faoliyatini rivojlantirish, ularning fikrlash qobiliyatini oshirish hamda kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirish masalalari yoritib beriladi. Shuningdek, interfaol o'yinlarning turlari, ularni dars jarayonida qo'llash metodikasi va o'quvchilar nutqini rivojlantirishdagi samaradorligi ilmiy jihatdan asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari interfaol o'yinlardan foydalanish o'quvchilarning nutqiy faolligini oshirish, lug'at boyligini kengaytirish hamda erkin muloqot ko'nikmalarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: interfaol o'yinlar, nutqni rivojlantirish, ta'lim jarayoni, pedagogik texnologiyalar, kommunikativ kompetensiya, o'quvchilar nutqi, didaktik o'yinlar, nutqiy faollik, ta'lim metodlari.

Аннотация: В данной статье анализируется педагогическое значение использования интерактивных игр на уроках в процессе развития речи школьников. В образовательном процессе освещаются вопросы развития речевой деятельности учащихся, повышения их мыслительных способностей и формирования коммуникативных компетенций. Также научно обоснованы виды интерактивных игр, методика их применения в процессе урока и эффективность в развитии речи учащихся. Результаты исследования показывают, что использование интерактивных игр важно для повышения речевой активности учащихся, расширения словарного запаса и формирования навыков свободного общения.

Ключевые слова: интерактивные игры, развитие речи, образовательный процесс, педагогические технологии, коммуникативная компетенция, речь учащихся, дидактические игры, речевая активность, методы обучения.

Abstract: This article analyzes the pedagogical significance of using interactive games in lessons in the process of developing the speech of schoolchildren. In the educational process, issues of developing students' speech activity, improving their thinking abilities, and forming communicative competencies are highlighted. Also, the types of interactive games, the methodology of their use in the lesson process, and their

effectiveness in the development of students' speech are scientifically substantiated. The research results show that the use of interactive games is important in increasing the speech activity of students, expanding their vocabulary, and forming free communication skills.

Keywords: interactive games, speech development, educational process, pedagogical technologies, communicative competence, student speech, didactic games, speech activity, teaching methods.

Kirish

Hozirgi davrda ta'lim tizimida o'quvchilarga faqat bilim berish bilan cheklanib qolmasdan, ularning og'zaki va yozma nutqini rivojlantirish ham muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, maktab yoshidagi o'quvchilarda nutq madaniyatini shakllantirish, fikrni aniq, izchil va ravon ifoda eta olish ko'nikmalarini rivojlantirish ta'lim jarayonining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Nutqning rivojlanganligi o'quvchilarning tafakkur darajasi, muloqot madaniyati hamda bilimlarni o'zlashtirish samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlarda o'quvchilarning nutqiy faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiluvchi innovatsion metodlar va interfaol texnologiyalardan foydalanishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Jumladan, interfaol o'yinlar ta'lim jarayonida o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydigan, ularning mustaqil fikrlashini rivojlantiradigan hamda erkin muloqot muhitini yaratadigan samarali pedagogik vosita hisoblanadi. O'yin elementlariga asoslangan mashg'ulotlar o'quvchilarda qiziqish uyg'otib, dars jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Interfaol o'yinlar orqali o'quvchilar o'z fikrlarini erkin bayon etish, savollarga asosli javob berish, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va jamoada ishlash ko'nikmalarini egallaydilar. Bu jarayon o'quvchilarning lug'at boyligini kengaytirish, mantiqiy fikrlashini rivojlantirish hamda kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirishga yordam beradi.

Mazkur maqolaning maqsadi maktab o'quvchilarining nutqini rivojlantirishda dars mashg'ulotlarida interfaol o'yinlardan foydalanishning pedagogik ahamiyatini ilmiy jihatdan tahlil qilish hamda ularning samaradorligini asoslab berishdan iborat.

O'quvchilarning nutqini rivojlantirishning nazariy asoslari

O'quvchilarning nutqini rivojlantirish pedagogika va psixologiya fanlarida muhim ilmiy muammo sifatida o'rganiladi. Nutq insonning fikrini ifodalash, axborot almashish hamda ijtimoiy muloqotni amalga oshirishning asosiy vositasi hisoblanadi. Shu sababli nutqni rivojlantirish jarayoni o'quvchilarning tafakkuri, bilish faoliyati va kommunikativ qobiliyatlari bilan uzviy bog'liq holda qaraladi.

Maktab yoshidagi o'quvchilarda nutq rivojlanishi ularning psixologik va intellektual xususiyatlari bilan chambarchas bog'liqdir. Bu davrda o'quvchilar yangi

soʻz va tushunchalarni oʻzlashtiradi, fikrlarini mantiqiy ketma-ketlikda ifodalashni oʻrganadi hamda oʻzaro muloqot qilish koʻnikmalarini shakllantiradi. Shuning uchun ham taʼlim jarayonida oʻquvchilarning nutqiy faolligini ragʻbatlantiruvchi metodlardan foydalanish muhim pedagogik ahamiyat kasb etadi.

Ilmiy tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, oʻquvchilarning faol ishtirokini taʼminlaydigan interfaol metodlar nutqni rivojlantirish jarayonida yuqori samaradorlikka ega. Bunday metodlar oʻquvchilarni mustaqil fikr yuritishga, oʻz qarashlarini asoslashga hamda jamoa bilan hamkorlikda ishlashga undaydi. Natijada oʻquvchilarning lugʻat boyligi ortadi, nutqi ravonlashadi va ularning kommunikativ kompetensiyasi shakllanadi.

Shunday qilib, oʻquvchilarning nutqini rivojlantirish nazariy jihatdan pedagogika, psixologiya va didaktika fanlari asosida shakllanib, taʼlim jarayonida turli metod va texnologiyalar orqali amalga oshiriladi.

Dars mashgʻulotlarida interfaol oʻyinlardan foydalanish metodikasi

Taʼlim jarayonida interfaol oʻyinlardan foydalanish oʻquvchilarning nutq faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiladigan samarali metodik yondashuvlardan biri hisoblanadi. Interfaol oʻyinlar oʻquvchilarni dars jarayoniga faol jalb etib, ularning qiziqishini oshiradi hamda fikrlarini mustaqil va erkin bayon etish imkoniyatini yaratadi.

Interfaol oʻyinlarni qoʻllashda oʻqituvchi oʻquvchilarning yosh xususiyatlari, bilim darajasi hamda darsning didaktik maqsadlarini hisobga olishi zarur. Oʻyinlar taʼlim mazmuniga mos ravishda tanlanib, oʻquvchilarning nutqiy faolligini oshirishga yoʻnaltirilgan boʻlishi kerak. Amaliyotda savol-javob oʻyinlari, rolli oʻyinlar, muammoli vaziyatlarga asoslangan topshiriqlar hamda guruhli muhokamalar nutqni rivojlantirishda keng qoʻllaniladi.

Interfaol oʻyinlarni tashkil etish bir necha metodik bosqichlardan iborat. Birinchi bosqichda oʻqituvchi oʻyin maqsadini tushuntiradi va uning qoidalarini belgilaydi. Keyingi bosqichda oʻquvchilar berilgan topshiriqlarni bajarish jarayonida faol muloqotga kirishadilar va oʻz fikrlarini ifoda etadilar. Yakuniy bosqichda esa oʻyin natijalari tahlil qilinib, oʻquvchilarning faoliyati baholanadi va umumiy xulosalar chiqariladi.

Mazkur metodika asosida tashkil etilgan dars mashgʻulotlari oʻquvchilarning nutq faolligini oshiradi, ularning lugʻat boyligini kengaytiradi hamda kommunikativ koʻnikmalarini rivojlantiradi.

Interfaol oʻyinlarning oʻquvchilar nutqini rivojlantirishdagi samaradorligi

Interfaol oʻyinlardan foydalanish oʻquvchilarning nutq faoliyatini rivojlantirishda yuqori pedagogik samaradorlikka ega. Oʻyin jarayonida oʻquvchilar faol muloqotga kirishib, oʻz fikrlarini erkin bayon etish imkoniyatiga ega boʻladilar. Bu esa ularning nutqiy faolligini oshirish bilan birga mantiqiy fikrlash qobiliyatining rivojlanishiga

ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Interfaol o'yinlar o'quvchilarning lug'at boyligini kengaytirish, gap tuzish malakasini shakllantirish hamda fikrni izchil ifodalash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Ayniqsa, rolli o'yinlar, muammoli vaziyatlarga asoslangan mashg'ulotlar va guruhli muhokamalar o'quvchilarning nutqiy faoliyatini faollashtiruvchi samarali metodlar sifatida e'tirof etiladi.

Bunday mashg'ulotlar davomida o'quvchilar o'zaro fikr almashish, muammolarni birgalikda muhokama qilish hamda mustaqil xulosalar chiqarish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Natijada ularning muloqot madaniyati shakllanadi va kommunikativ kompetensiyasi rivojlanadi.

Shuningdek, interfaol o'yinlar dars jarayonining qiziqarli va samarali tashkil etilishiga xizmat qiladi. O'yin asosidagi ta'lim faoliyati o'quvchilarning motivatsiyasini oshirib, ularni mustaqil fikr yuritishga undaydi. Natijada o'quvchilarning nutqiy kompetensiyalari mustahkamlanib, ularning kommunikativ faoliyati yanada rivojlanadi.

Shu sababli dars mashg'ulotlarida interfaol o'yinlardan samarali foydalanish o'quvchilarning nutqini rivojlantirish, tafakkurini faollashtirish hamda muloqot ko'nikmalarini shakllantirishda muhim pedagogik omil hisoblanadi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, maktab o'quvchilarining nutqini rivojlantirish ta'lim jarayonining muhim tarkibiy qismi bo'lib, u o'quvchilarning tafakkuri, muloqot madaniyati hamda bilimlarni o'zlashtirish samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli dars mashg'ulotlarini tashkil etishda o'quvchilarning nutqiy faolligini oshiruvchi samarali pedagogik metodlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Maqolada olib borilgan tahlillar interfaol o'yinlarning o'quvchilar nutqini rivojlantirish jarayonida samarali pedagogik vosita ekanligini ko'rsatdi. Interfaol o'yinlar o'quvchilarni ta'lim jarayoniga faol jalb etib, ularning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi, o'z fikrlarini erkin va mantiqiy tarzda bayon etish ko'nikmalarini shakllantiradi. Bunday mashg'ulotlar davomida o'quvchilar o'zaro muloqotga kirishib, fikr almashish jarayonida nutqiy tajriba orttiradilar.

Shuningdek, interfaol o'yinlardan foydalanish o'quvchilarning lug'at boyligini kengaytirish, gap tuzish malakasini rivojlantirish hamda kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. O'yin asosida tashkil etilgan dars mashg'ulotlari o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshirib, ta'lim jarayonining samaradorligini ta'minlaydi.

Shu bois dars mashg'ulotlarida interfaol o'yinlardan tizimli va maqsadli foydalanish o'quvchilarning nutqini rivojlantirish, ularning mantiqiy fikrlash qobiliyatini oshirish hamda samarali muloqot ko'nikmalarini shakllantirishda muhim

pedagogik omil hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. **Tolipov O'., Usmonboyeva M.** Pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2012.
2. **Ishmuhamedov R., Yuldashev M.** Ta'limda innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Iste'dod, 2017.
3. **Yo'ldoshev J., Usmonov S.** Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2004.
4. **Avliyakulov N., Musayeva N.** Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2008.
5. **Rasulova M.** Ona tili o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2016.
6. **Mahmudov N.** O'quvchilarda nutq madaniyatini shakllantirish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2010.
7. **Karimov I., Xo'jayev B.** Ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish. – Toshkent: Fan, 2015.
8. **Azizxo'jayeva N.** Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – Toshkent: Fan, 2006.
9. **Xoliqov A.** Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: O'zbekiston, 2013.
10. **O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi.** Umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun metodik tavsiyalar. – Toshkent, 2020.